

Waar wachten we eigenlijk op om het leesonderwijs te verbeteren?

OPINIE – 05/11/13, 06u16

DM OPINIE Erik Moonen is docent aan de Universiteit Hasselt en auteur van 'Dwaalspoor dyslexie. Hoe elk kind een vlotte lezer wordt'.

Er is weer boekenbeurs in Antwerpen. En dus zal er weer heel wat inkt vloeien over de problemen in de boekensector en of het nu wel of niet goed is dat een groot deel van het mooie weer in de uitgeverwereld moet worden gemaakt door erotische trilogieën en kookboeken.

© kos.

Onderwijzers hebben niet geleerd hoe ze een goede van een slechte methode voor lezen kunnen onderscheiden. En ze hebben niet geleerd dat ze met een goede aanpak en voldoende tijd elk kind vlot kunnen leren lezen.

Want is het boek niet in de eerste plaats een cultureel gegeven? Net zo goed zal er maar weinig aandacht gaan naar dat andere, minder in het oog springende probleem voor de boekenwereld: het brute feit dat in Vlaanderen één volwassene op zeven nooit een boek ter hand neemt omdat lezen simpelweg te veel moeite kost.

Dagelijkse ellende

Kijk, als u dit gelezen hebt, weet u ongeveer hoe het voor de meest nietgeletterden is. Dit is dagelijkse ellende voor zeventienhonderdduizend volwassenen in Vlaanderen. En het is maar een klein stukje van hun ellende: moeizame lezers lopen een groter risico om de school zonder diploma te verlaten, moeizame lezers zitten vaker en langer tegen hun zin zonder baan, moeizame lezers moeten veel vaker een beroep doen op allerlei sociale bijstandsprogramma's, moeizame lezers zijn vaker chronisch ziek en ze zijn eerder dood.

Maar wat zijn dat dan voor mensen? Zijn die dan niet naar school gegaan? Daar leert iedereen toch lezen? Volgens de onderwijsinspectie verlaat in Nederland één kind op vier de basisschool met een te laag niveau voor lezen: geen AVI 9, twee jaar achterop vergeleken bij hun leeftijdsgenoten. Ze lezen niet vlot genoeg om aan De Grote Vriendelijke Reus van Roald Dahl plezier te kunnen beleven en halen hun achterstand waarschijnlijk nooit meer in.

Voor Vlaanderen is er geen officieel cijfer, maar behalve dat we wat meer tijd aan leesonderwijs besteden is er eigenlijk geen reden om aan te nemen dat de toestand hier veel beter zou zijn. Begin september nog maakte de Vrije CLB-koepel bekend dat basisschoolleerlingen slechter lezen dan vijftien jaar geleden. Slotsom: één kind op vijf lijkt een realistische

schatting.

De verklaringen voor die uitval worden meestal gezocht bij de kinderen en hun omgeving. Hoeveel verdienen hun ouders? Hebben ze wel voldoende boeken in huis? Worden ze wel voorgelezen? Zijn ze niet dyslectisch? Interessante vragen, maar naast de kwestie.

In zijn boek *Visible Learning* vat de Nieuw-Zeelandse onderwijskundige John Hattie samen wat we nu écht weten over onderwijs. Bijvoorbeeld of kinderen meer leren als ze in de klas in homogene niveaugroepjes worden ingedeeld. Of ze meer leren in kleinere klassen. Of ze beter geen, een beetje, of net veel huiswerk krijgen? 138 van die bekende onderwijspraktijken en -factoren weegt Hattie tegen elkaar af en hij maakt een rangschikking van wat het grootste positieve effect heeft.

En kijk: 'not labeling children' staat helemaal bovenaan in de lijst van de meest effectieve onderwijspraktijken, op plaats 21. Dat betekent: neem twee kinderen met precies dezelfde capaciteiten en talenten. Noem een van de twee een zwakke lezer en het andere niet. Kijk na een jaar wat het verschil is: het kind met het label leest veel slechter dan het andere.

Het verhaal achter de cijfers

Wat Hatties werk vooral interessant maakt, is het verhaal achter de cijfers. Als we dat proberen te vertellen, komen we bij de leerkracht uit.

Natuurlijk, waar anders? Maar wát aan leerkrachten geeft de doorslag? Niet wie ze zijn, niet wat ze doen, zegt Hattie, maar hoe ze denken. Wat leerkrachten effectief maakt, is een goede mindset. Eigenlijk ligt dat voor de hand. Stel, er is iets wat de leerkracht maar niet aan uw kind uitgelegd krijgt. Waarover wilt u dat die leerkracht nu gaat nadenken: over hoe hij verklaart dat het niet uit leggen valt, of over de mogelijke zwakke punten in de manier waarop hij geprobeerd heeft het uit te leggen?

Die laatste denkpiste zou in het lees- en spellingonderwijs een wereld van verschil kunnen maken. Een voorbeeld: alle kinderen leren op school dat de letters au - in sommige methodes de letter (!) au - hetzelfde klinken als de tweeklank in hout. Het typewoord dat ze krijgen om dat goed te onthouden is bijna altijd pauw. Alleen: in pauw schrijf je die tweeklank niet met au, maar met auw. En over die w leren de kinderen niets.

Nog eentje: vrijwel alle kinderen leren dat ze de medeklinker na een korte klank moeten verdubbelen: stappen met twee p's. Alle dagen lezen en schrijven die kinderen woorden als papier, tapijt en kapot, woorden die bewijzen dat wat ze hebben geleerd niet waar is. Dat zijn verwarrende toestanden en er is geen diepgaand onderzoek nodig om te begrijpen dat nogal wat kinderen erin vast zullen lopen. Of wilde er iemand verdedigen dat verwarrende instructie even goed is als heldere?

Geen oorlogsverklaring

Dit alles is geen oorlogsverklaring aan de onderwijzers. Die doen over het

algemeen nauwgezet wat ze in hun opleiding geleerd hebben: uitvoeren wat de methodemakers voorschrijven en aanvaarden dat ze een bepaald percentage van de kinderen om allerlei redenen niet kunnen leren lezen. Maar het is wel kritiek op wat die onderwijzers niet hebben geleerd. Ze hebben namelijk niet geleerd hoe ze een goede van een slechte methode voor lezen kunnen onderscheiden. En ze hebben niet geleerd dat ze met een goede aanpak en voldoende tijd elk kind vlot kunnen leren lezen.

Het zou nochtans een prima zaak zijn als ze dat wel hadden geleerd. Dat zou de samenleving een hoop geld besparen. Ter vergelijking: in Nederland kost laaggeletterdheid de overheid jaarlijks anderhalf miljard, de bedragen die de zorgverzekeringen voor de behandeling van dyslexie terugbetaalden stegen er in drie jaar tijd van 11 tot 53 miljoen.

Dat zou de groep potentiële lezers van tijdschriften, kranten en boeken ruim een vijfde groter maken en de fel geplaagde uitgeverwereld aan een nieuw publiek helpen. Dat zou de onderwijzers, die altijd weer onder vuur liggen, een faire kans geven de briljante leerkracht te worden die ze willen zijn. En dat zou elk jaar duizenden kinderen uitzicht geven op een beter leven.

Met een goede aanpak en een goede mindset kan het leesonderwijs in geen tijd aanzienlijk verbeterd worden. Hoe zo'n mindset en zo'n aanpak eruitzien, weten we. Dat effectiever leesonderwijs een heleboel andere problemen dichterbij een oplossing brengt, weten we ook. Waar wachten we dan eigenlijk op?

[Als eerste op de hoogte van nieuws en leuke aanbiedingen? Meld u aan voor de nieuwsbrieven van De Morgen](#)